

Fikret Muallâ ve diğer bazıları

SEZER TANSUĞ

ÇAĞDAŞ Türk sanatının üzerinde büyük önemle durulması gereken büyük bir ustası, sanatçı

ömrünün büyük kısmını Fransa'da geçirmiş olan Fikret Muallâ'dır. Fikret Muallâ'nın hayat hikayesi ve

sanatçı kişiliğini ele alan kitaplarda bu büyük usta yeterince değerlendirilmiş sayılamaz. Bu da yazarların

çok hesaplı ve düzenli bir sanatçı tavrına sahip oluşlarının yanısıra, Fikret Muallâ'nın kloşar, ayyaş, hatta psikopatolojik denen hayat tavrını bilimsel bir yaklaşımla kavramaya pek yanaşmamalarından doğmuştur. Fikret Muallâ'nın bütün eserleri onun bir Türk nakışçısı ve renk çizgicisi niteliklerini doğrular. F.Muallâ'nın ölümünden sonra İstanbul Devlet Resim Heykel Müzesi'nin altındaki Halil Dikmen galerisinde, dostlarından toplanan yapıtlarla bir sergi açılmıştır. Devlet Güzel Sanatlar Akademisine bu vesileyle 1968'de yayınlanan broşürde de Fikret Muallâ'nın kişiliği ve sanatı üstüne N.Berk, B.Rahmi, Elif Naci, Abidin Dino, F.Adil, T.Toros ve Dr. Safder Tarım'ın yazılarından başka Hıfzı Topuz'un sanatçıyla röportajlarından bölümler yer alır. T.Toros Muallâyı Türk Van Gogh'u diye niteliyerek Picasso'nun bu sanatçıyla ondan resim satın alıp, ona resim hediye ederek ilgilenişine anlamsız bir gururla değinmektedir. "Yarının Toulouse Lautrec'i Fikret Muallâ" başlıklı röportaj ise onu Batılı sanatçılara benzetme yönünden dikkati çeker.

N. Berk, Muallâ için T.Lautrec ile Pascin arası bir yerde demektedir.

B.Rahmi ve A. Dino ise böyle benzetmelere girmiyorlar, özellikle Dino, Muallâ'nın çizgi ve renk namusunu övüyor, onun Paris'te her zaman "İstanbul'u yaşamış" olduğuna da değiniyor. F.Adil yazısında, Fikret Muallâ'nın 2.Dünya Savaşının Paris'te yarattığı değişikliklerden etkilenmemiş biri olarak, savaş öncesinde etkinlikleri bilinen Modigliani, Utrillo, Pascin ve benzerlerinin ruhunu sürdürdüğünü anlatıyor. Dr. Safder Tarım'ın son görüşmelerini anlattığı dostça, duygulu, hüzün dolu yazısı, bir sanatçı kuşağının ilişkilerini ortaya koyması yönünden çok ilginçtir. F.Muallâ'nın F.Adil'e gönderdiği ve artık ölümü beklediğini bildiren mektubuna "nakkaşinden Fikret Muallâ" diye imzasını atışı da ayrıca dikkate değer.

Pek çok kimse F.Muallâ'nın Paris'te gerçek Türk duyarlığının mensubu bir kişi olarak sanat yapmadığını yazıp söyleyebilir. Ama bizim kanımızca F.Muallâ, Chagall'ın ömür boyu rus duyarlığı-

nı taşıdığı oranda, Picasso'nun ömür boyu İspanyol kaldığı oranda, bir Türk insanı olarak uzun yıllar Fransa'da yaşamış ulusal-evrensel bir değerdir. Fransa'da gömüldüğü Reillane kasabasından sonradan, kemikleri alınıp Karacaahmet mezarlığına verilmiştir

Fikret Muallâ sabırsız, çabuk resim yapan bir sanatçı idi. Ama o ölçüde derin ve sınırsız bir düzen duygusuna sahipti. Bir çizgi ve renk meşki halindeki şaheserlerini bir çirpıda çıkarabiliyordu.

F.Muallâ'nın ruhsal ve aklı melekeleri sorunu çok kimseyi meşgul etmiş görünüyor. Söylendiğine göre sarhoş ve alabildiğine savruk bir derbedermiş, ama herhalde ruhça dürüst ve zaman zaman aklına eseni yapmasına rağmen işin özünde yaman bir akıl insanıdır. Yoksa o resimleri yapamazdı denebilir. Buna rağmen hezeyana benzer notlarıyla bazı garip çizimleri küçük bir kitapta toplanmıştır.

F.Muallâ'nın bu hezeyan tipi notları öзде derin bir humor taşımaktadır. Onun sürekli polis korkusu yüzünden Paranoid bir kişiliğinin olması, sanatı açısından bir sorun değildir. Nitekim Dr. Safder Tarım insancıl bir duyusla onun bu yanını ciddiye almamıştı. Dr. Tarım, Muallâ'yı gerçek sanatçı kişiliğinin topluma uyuşmayan yalnızlık alanına mensuptur diye tanımlamıştı.

Fikret Muallâ'yı çok kimse yalnız bırakmış, gelin biz öyle yapmayalım.

Paris'te uzun yıllar yaşamış ve çok duyarlı resimler yapmış olan Adnan Varınca'ya bile (Gauguin Adnan) garip bakanlar çoktur. Oysa o da bir yalnız kişidir, Paris'te çok sefalet ve acı çekmiş olmalıdır. Adnan Varınca'yı iyi tanıyan ve sağduyusu, mizahı güçlü olan karikatürist Sinan Bıçakçı, Varınca'nın parası olmadığı için yapacağı natüromort nesnesi meyvaları Paris manavlarının karşısında durup uzun uzun saatlerce seyrettiğini anlatır.

Paris'te uzun bir devre oldukça sefil ve garip günler geçiren Yüksel Arslan'ın, resme fallık -erotik sürrealist yaklaşımı, resimler içine garip yazılar sokması, figür sorunu

karşısında aşırı cüretkâr, ama her zaman düzen duygusu taşıyan eğilimleri de psikologların, özellikle ünlü Belçikalı Psikolog Jean Bobon'un dikkatini çekmiştir. Jean Bobon hasta resimlerini bir araya toplayan ve Psych'Art adını taşıyan bir serginin katalogunda Yüksel'e ayrıcalıklı bir yer vermiş, onun ünlü şair-ressam Henri Michaux'ya yaklaşan dehasını farketmiştir. Jean Bobon'un oğlu Dainel Bobon 1970 de İstanbul'da toplanan uluslararası Psikopatolojik Sanat Kongresinde, Yüksel Arslan'ın çizgi nakışı ile eski tekke kaligrafisi arasında bağ kurmayı amaçlayan bir bildiri vermiştir.

Yüksel Arslan 1967-1978 yıllarında yurda dönüp bir buçuk yıl İstanbul'da geçirdiği sürede beraberinde getirdiği resimlerini İstanbul'da Türk-Alman Kültür Derneği, Ankara'da Fransız Kültür Merkezinde sergilemiştir. Ancak Ankara Sergisi "müstehtecen" diye yargılanmış ve beraatle sonuçlanan bu yargılama sonucunda resimlerin geri alınması da bir hayli sürmüştü.

Yüksel Arslan Fransa'da imzası olarak soyadını kullandı. Ama "Artslan" şeklinde. Bu da isminin doğru telâffuz edilmesini istemekten çok, kendi adına bile Art-sanat sözcüğünü sokan bir kelime oyunu gibidir. Nitekim Arture adını verdiği bir dizi resminde de gene bir oyun vardır.

Paris İkinci Dünya Savaşı öncesindeki hareketli yaşantısını yitirmiş ve bir sanat pazarı olma şansını Amerika'ya özellikle Newyork kentine kaptırmıştır.

Bu nedenle Serkis, Altan Gürman vb.ler, gibi öncü sanatçılar, 1965' den sonra bu yönde yenilenen sanat piyasasının taleplerine uygun işlere başlamışlardır. Amerikan kentlerindeki sergilerle bu yeni çalışmalar arasında sıkı ilintiler vardır. Resim giderek çok çeşitli malzeme imkânlarının araştırıldığı birer obje mahiyetine dönüşmüştür. Aynaların, kesme figürlerin, desenli muşambaların kullanıldığı bu yepyeni biçim olaylarının toplumsal içeriğinde, özellikle o yıllarda Vietnam savaşına duvulan tepki vardır.

Serkis bu yaklaşımı sonraları çok daha ilginç uygulamalarla ve

işin içine ses ögesini, kimyasal değişimi zorunlu kılan malzemeleri de sokarak hayli geliştirmiştir.

Yurda dönüp IDGSA'da hocalığa başlayan Altan Gürman on yıl sonra, usta bir resim sanatçısı olarak eserlerinde bu düşünce ve malzeme kullanımıyla ortaklaşan heyecanlarının yoğunlaştığı bir aşamada ansızın ölüverdi. Çeşitli çağrışımlar uyaran eserleri giderek daha da önem kazanabilir. 36 yaşında idi ve genç ölen Avni Lifij, Hâle Asaf, Muhittin Sebati, Haşmet Akal, Orhan Peker, Kuzgun Acar ve daha başka ressam ve heykelticilerin oluşturduğu hep tazekalacakolan bir edebiyat kervanına o da katıldı.

Paris'ten yurda dönüş izni 1975'de sağlanan Avni Arbaş'ın bir sergide eserlerini oldukça büyük paraya sattığı yıl 1976 idi. Arbaş'ın İstanbul'da İstiklâl Caddesi'nin bir sokağında 1970'den önce Galeri 1 adıyla açılan galeride vasat olarak nitelediğimiz çalışmaları sergilenmişti. Bu resimler aynı galeride Türkiye özlemlerini sergileyen A. Dino, Selim Turan gibi sanatçıların da yaptığı çeşitten çabuk işlerdi. Paris kenti, devrini tamamladıktan sonra oraya giden Türk sanatçılar, İstanbul'da artık fazla ciddiye alınmıyorlardı. Paris'te yapılan işlerin nitelikçe büyük bir önem taşımadığı, 1977 sonlarında İstanbul'da Maçka Sanat Galerisi'nde İstanbul I.Sanat Bayramı içinde "Yurt dışındaki sanatçılar" sergisi açıldığı zaman daha açık bir şekilde görülebildi.

Bu sergide yer alan sanatçılardan Komet (Gürkan Çoşkun), Müzehher Bilen, Utku Varlık, A.Varınca vb. 1977-78'de aynı galeride bağımsız sergiler düzenlediler. Müzehher'in Paris'e gitmeden önce sergilediği işler Poliakoff'u anımsatıyordu. Komet ise öğrencilik yıllarından sonra Paris'te Utku Varlık'la birlikte, yerleşip yurda dönmekte karar kılan ressamlardan biri oldu.

Komet'de ince çizgilerle bölünen figür kümeleri ağır basar. Utku'da ise figürlerin gevşeme, kasılma zıtlıkları ilgi uyandırır. Bu iki sanatçı önce adeta hıristiyanlaşan bir yabancılılaşmaya uğramışlardır. Ancak her ikisi de teknik ve dramatik sorunsalı resim düzeyinde çözümlene çabası yönünde giderek hayli başarı gösterdiler. ●

